

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Palonen, Kari

Title: Kaksi politiikan käsitettä : tulkinta historiasta ja nykytilanteesta

Year: 2008

Version: Published version

Copyright: © kirjoittaja(t)

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Palonen, K. (2008). Kaksi politiikan käsitettä : tulkinta historiasta ja nykytilanteesta. In P.-E. Korvela, & K. Lindroos (Eds.), *Avauksia poliittiseen ajatteluun* (pp. 195-220). Minerva. SoPhi, 109. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-492-111-4>

Kari Palonen

Kaksi politiikan käsitettä

Tulkinta historiasta ja nykytilanteesta¹

Politiikka kiistanalaisena ja historiallisena käsitteenä

Politiikan käsitteelle on tunnusomaista eräänlainen liukkaus. Sitä ei voida yksiselitteisesti määritellä, vaan päinvastoin mitä tahansa käsitystä vastaan voi hyvin perustein väittää vastaan. Käsitteestä voi esittää vastakkaisia tulkintoja, joita kaikkia voi puolustaa. Lisäksi politiikka on niin arkipäiväisessä kuin akateemisessakin puheessa monisärmäinen käsite. Sillä on erilaisia aspekteja ja ulottuvuuksia, joita voi problematisoida eri näkökulmista, joilla on kaikilla oma historiansa. Arkipuheessa oletetaan esimerkiksi silloin kun joku julistaa, ”minä en ole kiinnostunut politiikasta”, että politiikka on valmiiksi annettu, yleisesti tunnettu ja kaikkien samalla tavalla ymmärtämä käsite. Taustalla on usein oppikirjoissakin esitetty (kieli)teoria siitä, että ilman yhteisiä käsitteitä mistään asiasta ei voida puhua.

Tässä artikkelissa puolustan päinvastaista näkemystä, jonka mukaan käsitteiden käyttö on ihmisten toiminnan historiallinen tulos, joka muodostuu niitä koskevien kiistojen kautta. Esimerkiksi poliitikkojen väitteilyä ei voi lopettaa siten, että joku auktoriteetti julistaa tietyn puhettavan oikeaksi ja toisen vääräksi. Päinvastoin poliitikot voivat perustellusti puolustaa näkemystä, että käsitteistä kiistely on itse asiassa politiikalle toimintana tunnusomaista: ilman käsitteellisiä kiistoja politiikkaa ei voi ymmärtää (ks. esim. Richter 2000). Ei voida julistaa tiettyjä käsityksiä politiikasta oikeiksi ja toisia vääriksi, vaan retorisen kamppailun eri osapuolet voivat aina puolustaa näkemyksiään vastustajien kritiikiltä tai muuttaa niitä tämän perusteella kiistaa lieventämättä.

Seuraavassa tarkastelussa lähdän periaatteesta, että *politiikkaa 'on' kaikki mitä politiikaksi nimitetään*. Toisin sanoen käsitykset politiikasta eivät ole tosia tai virheellisiä, oikeita tai vääriä, vaan ne liittyvät aina tiettyyn kamppailuun politiikasta. Mutta tietystä politiikkakäsityksestä ei suinkaan voi päätellä, millaista politiikkaa tulisi tehdä, vaan eri käsityksillä on tietty liikkumatila ja samaa politiikkaa voi puolustaa erilaisten politiikkakäsitysten kannalta.

Juuri politiikan kiistanalaisuuden, historiallisuuden ja monisärmäisyyden vuoksi olen kiinnostunut siitä, *kuka, milloin, missä ja miten puhuu politiikasta*, millaisia muutoksia näissä suhteissa on tapahtunut, ja mikä merkitys näillä muutoksilla on. Tätä lähestymistapaa voi nimittää käsitehistorialliseksi. Tähän ei riitä sen kysyminen, mitä ulottuvuuksia ja aspekteja politiikasta kulloinkin nostetaan esiin, vaan myös se miten käsitteet problematisoidaan ja miten käsitteitä koskeviin kiistoihin suhtaudutaan. Näin politiikkapuheen käsitehistoria yhdistyy sen retoriikan analyysiin.

Käsitehistoriallisen tutkimuksen juoni on tehdä selväksi, että politiikalle ei ole mitään vakiintunutta tai normaalia merkitystä. Jo arkikielessä käsitettä on ainakin noin sadan vuoden ajan käytetty monin tavoin, ja ihmiset voivat koko ajan nimittää uusia asioita poliittisiksi tai kiistää poliittinen luonne siltä mitä pitkään on yleisesti pidetty poliittisena. Esimerkiksi 1900-luvun alkupuolella se, mitä oikeusteoreetikko Carl Schmitt piti Weimarin tasavallan aikana (1919–1933) valtion ykseyttä murtavana epäpolitisoitumisena, näyttäytyi päinvastaisena toiselle saksalaiselle teoreetikolle Max Weberille. Schmittin tulkitsema epäpolitisoituminen olikin Weberin tulkinnassa pikemminkin politisoitumista, ts. toimijain kamppailun ja pelivaran alueen laajenemista (ks. Palonen 1998).

Tässä mielessä gallup-kysymys ”oletko kiinnostunut politiikasta?” ei itse asiassa kerro juuri mitään. Kun vastakkaisia tekoja tai asiantiloja voidaan nimittää poliittisiksi, kiinnostus politiikkaan riippuu siitä, miten kukin politiikan ymmärtää. Kun tarkastelee lähemmin nykyistä sekä akateemista että julkista puhetta politiikasta, voi hyvin ymmärtää, kuinka politiikasta on tullut suoranaisten malliesimerkki kiistanalaisesta käsitteestä. On nimittäin mahdotonta ymmärtää puhetta politiikasta kysymättä *missä mielessä käsitettä kulloinkin käytetään ja mikä käsitteen aspekti tai ulottuvuus on tarkastelun kohteena asianomaisessa yhteydessä*.

Sama kiistanalaisuus ja historiallisuus on tunnusomaista muillekin poliittisesti keskeisille käsitteille, kuten vapaudelle, tasa-arvolle ja demokratialle. Esimerkiksi demokratia tarkoitti suunnilleen Ranskan

suureen vallankumoukseen asti 1700-luvun lopulla yksin suoraa demokratiaa, ja vasta 1800-luvun kuluessa edustamisen ja demokratian yhdistäminen alettiin käsittää mahdolliseksi ja toivottavaksi (esim. Rosanvallon 1992).

Tavanomaisesta politiikkakeskustelusta käsitteen historia helposti katoaa. On helppo olettaa, että politiikkaa harjoitetaan aina ja kaikkialla, sen sijaan että tunnustettaisiin että käsitteen käyttö on aina erityiseen tarkoitukseen tietyssä yhteydessä muodostettu puheteko. Käsitehistoriallinen tutkimus korostaa kuitenkin sitä, kuinka nykyinen puhe politiikasta on varsin uutta, eikä sitä voi noin vain projisoida menneisyyteen tai mihin yhteyteen tahansa. Voi esimerkiksi kysyä, tehdäänkö yhden puolueen järjestelmissä lainkaan politiikkaa vai ainoastaan politiikanvastaista politiikkaa? Ilman parlamenttia ja laajaa äänioikeutta on nykyisiä puhetapoja politiikasta vaikea ymmärtää. Käsitehistoriallisella tutkimusotteella on mahdollista suhteellistaa politiikkapuheen väitetyjä uutuuksia ja jatkuvuuksia sekä samanlaisuuksia ja erilaisuuksia.

Filosofiset keskustelut tapaavat hieman kaavamaisesti vedota esimerkiksi poliittisen ja filosofisen ajattelun klassikoihin, kuten Aristoteleeseen, Thomas Hobbesiin tai Immanuel Kantiin ja muokata näistä alkavia traditioita nykyaikaan. Poliitiikkaa koskeville käsitteistöille on ominaista se että ei juurikaan viitata aikaisempaan keskusteluun. Poliitikkojen puheessa sekä akateemisissa kirjallisuudessa on politiikasta puhuttaessa tavallisempaa vedota 'asiaan sinänsä', sen ratkaisemiseksi, mikä on politiikkaa tai poliittista. Toisin sanoen keskustelijat eivät niinkään viittaa politiikan teoreetikkojen (esimerkiksi Max Weberin, Hannah Arendtin tai Michael Oakeshottin) käsityksiin politiikasta, kuin kaikille tuttuina pidettyihin 'poliittisiin realiteetteihin'. Tämä tehdään kuitenkin siten, että viittaukset tukevat esittäjänsä omaa käsitystä. Näin käsitteen historiallisuus ja kiistanalaisuus tavallaan myönnetään, mutta halutaan piilottaa se vastapuolelta.

Tässä tarkastelen politiikan käsitteen historiaa, sfääri- ja toimintakäsitteiden vastakohtaa, niitä vastaavien tila- ja aikametaforien syntytaustaa ja -kontekstia sekä kummankin käsitteen omaa historiaa ja niiden sisältämää käsitteellistä vaihteluväliä. Lopuksi erittelen politiikkaa malliesimerkkinä käsitteestä, josta puhuttaessa kiistely kuuluu itse asiaan.

Monta käsitystä, kaksi käsitettä

Käsittehistorian kannalta voidaan erottaa siis lukuisia eriytyneitä ja persoonallisia *käsityksiä* politiikasta, jotka kuitenkin on ymmärrettävissä *muunnelmiksi kahdesta ja vain kahdesta toisilleen vaihtoehtoisesta politiikan käsitteestä, eli sfääri- ja toimintakäsitteistä* (ks. esim. Dunn 2000, 4–5). Tässä kirjoituksessa tarkastelen politiikan käsitettä koskevia kiistoja näiden kahden käsitteen vastakohtan historian näkökulmasta. Kiistoihin sisältyy kummankin käsitteen erilaisten tulkintojen ja niiden vaihteluvälin analyysi lähinnä 1800-luvun jälkipuoliskolta nykyaikaan ulottuvalla jaksolla. Mielenkiintoni kohdistuu englantilaisten, ranskalaisten ja saksalaisten keskustelujen tuottamiin teksteihin, joita kuitenkin täydennän joillakin suomalaisilla esimerkeillä (osa niistä sisältyy myös Palonen 2003een).

Kun puhutaan politiikasta, samakin kirjoittaja viittaa tavallisesti samanaikaisesti molempiin käsityksiin, ja vain harvoin ne erotetaan selvästi ja asetetaan vastakohtiksi toinen toisilleen. Näin on laita sekä arkipäiväisessä puheessa että akateemisessa keskustelussa. Tästä huolimatta ne viittaavat kahteen keskenään kilpailevaan ja toisilleen vastakkaiseen politiikan käsitteeseen. Poliitiikan käsittäminen erilliseksi elämänpiiriksi, sfääriksi, sektoriksi tai kentäksi korostuu etenkin silloin, kun halutaan vetää raja politiikan sekä muiden käsitteiden välillä. Sektori, sfääri, kenttä ja myös järjestelmä viittaavat siis politiikkaan eräänlaisena *tilakäsitteenä*, joko maantieteellisten tai geometrysten tilojen kaltaisena tai selvemmin metaforisena tilana.

Akateemisessa keskustelussa politiikan tilakäsitteen johtava vertauskuva on puhe 'poliittisesta järjestelmästä'. Suomessa puhe politiikan sfääristä on korostunut toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Jaakko Nousiainen teos *Suomen poliittinen järjestelmä* (josta on otettu lukuisia painoksia vuosina 1959–2004) on hyvä esimerkki ajatustavasta, jossa *politiikka esitetään yhtenä järjestelmänä monista*, osana useimmiten 'yhteiskunnaksi' nimitettyä kokonaisuutta. Toisin kuin usein katsotaan, ei suinkaan ole ilman muuta selvää että politiikka olisi jonkin 'yhteiskunnallinen' ilmiö, vaan monessa suhteessa 'poliittinen' ja 'yhteiskunnallinen' näkökulma kysymyksiin kilpailevat keskenään. Kun politiikka sijoitetaan järjestelmäksi 'yhteiskunnan sisään', se samalla latistetaan harmittomaksi 'yhteisten asioiden hoitamiseksi', jossa peilivaraa ei nähdä.

Sekä poliitikkojen omista puheista että yleisön, toimittajien ja tutkijain kirjoituksista on kuitenkin helppoa löytää esimerkkejä myös toisesta ajatustavasta, politiikan ymmärtämisestä *toiminnaksi tai aktiviteetik-*

si. Kun puhutaan politiikasta, tähän sisältyy ajatus että *politiikalle on tunnusomaista se, että aina voi – tai olisi voinut – toimia myös toisin kuin toimitaan*. Brittipolitologi Bernard Crickin tunnetun *In Defence of Politics* -teoksen (1962, 25) johtoideoita on, että politiikka ei ole esine vaan toimintaa: ”Politics is an activity, not a thing”. Poliitikasta voi puhua vain siellä, missä ihmisillä on pelivaraa toimia myös toisin. Saman vuonna 1959 kuin Nousiaisen teoksen ensimmäinen painos ilmestyi, kirjailija Jouko Tyyri korosti sitä, että ”politiikassa on aina pelinvaraa”, mikä edellyttää näkemystä politiikasta toimintana (Tyyri 1959, 138).

Poliitiikan ymmärtäminen toiminnaksi tekee siitä *ajallisen* ilmiön. Poliitiikka tapahtuu ajassa ja toimijat myös ’pelaavat’ ajalla. Toisin sanoen politiikassa kuluu aikaa, toimintaa analysoidaan aikayksiköillä – ennen ja jälkeen, mennyt, nykyinen ja tuleva jne. – ja sitä jäsennetään ajallisilla luokituksilla, kuten vaalikausilla. Toiminnalla voi olla myös oma erillinen rytmensä tai temponsa.

Politiikka opinalana: kadonnut käsite

Ennen kuin siirryn politiikan sfääri- ja toimintakäsitteiden vastakohtaan, viittaatan lyhyesti politiikan varhaisempaan merkityskerrostumaan, nimittäin politiikan ymmärtämiseen eräänlaisena opinalana, tieteen- tai taidonalana. Tällainen puhe politiikasta on 1800- ja 1900-lukujen kuluessa muuttuneet siinä määrin ’vanhentuneeksi’, että nykyisen lukijan ja toimijan on sitä lähes mahdoton ymmärtää.

Poliitiikka kuuluu nykyisissä eurooppalaisissa kielissä niihin sanoihin, joiden juuret ovat klassisessa kreikassa. Hannah Arendt (1968) onkin väittänyt että nimenomaan poliittinen -adjektiivin käytössä vallitsee tietty käsitteellinen jatkuvuus antiikin Kreikasta nykyaikaan. Toimijaa ilmaisevaa *polites* -käsitettä ei ole kuitenkaan siirretty uusiin kieliin, vaan latinan *civis* ja saksan *Bürger* ovat toimineet mallina ’tilapäispoliittikon’ käännöksille, kuten suomen ’kansalaiselle’ (tästä ks. Stenius 2003).

Joissakin kielissä, suomi mukaan lukien, politiikalle on ehdotettu omakielisiä vastineita. Vielä vuoden 1994 presidentinvaalien edellä *Tyrvään Sanomat* järjesti lukijakilpailun presidentin, ministerin ja politiikan kääntämisestä ’suomeksi’. Poliitiikan suomennostarjoukset osoittavat, kuinka tähän päivään mennessä ihmiset ovat oppineet käyttämään sujuvasti tuota klassisen kreikan lainasanaa, samalla kun niistä voidaan lukea esiin erilaisia kansainvälisen käsitteen käytön historiallisesti merkittäviä ulottuvuuksia (ks. Palonen 1995).

Aristoteleen tekemä tieteiden luokitus on taustalla hänen *Tà politikà* -teoksessaan. Kun tarkastelee teoksen käsitemaailmaa, on ilmeistä että teoksen suomennos nimellä *Politiikka* johtaa nykylukijaa harhaan. Teos ei käsittele enempää politiikan sfääriä kuin aktiviteettia, vaan se on aikakautensa kuvaava ja arvottava *esitys antiikin kreikkalaisesta kaupunkitasavallasta, poliksesta*. Käännös, jonka myös nykylukija voisi ymmärtää olisi lähinnä 'Oppi poliksesta', Toisin sanoen 'politiikkaa' sfäärinä tai aktiviteettina ei ollut vielä olemassa antiikin kreikkalaisten käsitemaailmassa.

Itsenäisillä kaupunkitasavalloilla Italiassa ja muuallakin oli tiettyjä yhtäläisyyksiä antiikin *polikseen*, mutta pian *politica* -tieteenala siirrettiin koskemaan mitä tahansa hallitsemista, hallintoa ja käsitteenä uutta 'valtiota'. Opinalana 'politiikka' tuli myös keskiajan ja uuden ajan alun yliopistoihin (ks. Sellin 1978, Rubinstein 1987, Virola 1992). Tässä vaiheessa oppineet eivät kuitenkaan esittäneet kysymystä siitä, mikä kohteessa oli erityisen 'poliittista'. Päinvastoin 'politiikan' opinalasta tuli sateenvarjokäsite erilaisille hallitsemista, hallintoa ja myöhemmin valtiota koskevalle opetuksen alalle. Saksalainen *Polizeiwissenschaft* tarkoitti, erityisesti vuoden 1648 Westfalenin rauhan jälkeen, itsenäisten ruhtinaskuntien sisäistä hallitusta, hallintoa ja järjestyksenpitoa koskevaa opinalaa. Tällaisena se on tavallaan nykyisen hallinnontutkimuksen edeltäjä (ks. Brückner 1977).

1700-luvulla elämän ja maailman eri alueiden erottaminen toisistaan tuli vallitsevaksi ajatustavaksi, jolloin niiden väliset rajankäynnit nousivat ongelmiksi. Tässä yhteydessä myös 'poliittiselle' tai 'politiikalle' annettiin uudestaan itsenäistä merkitystä. Vanhasta politiikan sateenvarjotieteenalasta erkanivat aluksi etiikka ja taloustiede, pian myös juriidikka, ja jäljelle jäänyt politiikka -tieteenala jäi nyt kattamaan tietyn oman ja erityisen sektorinsa. Tämä näkyy mm. Montesquieun (1748) ja Rousseauun (1762) käyttämässä käsitteessä *droit politique*. poliittinen oikeus. Siinä 'poliittinen' viittaakin *oikeustieteen* erityisalan tutkimuskohteeseen ja sen normatiivisiin periaatteisiin.

Tämä tutkimuskohteen eriytyminen oli edellytys sille, että tieteenalan nimitys 'politiikka' vähittäin siirtyi koskemaan myös sen tutkimuskohdetta. Vastaava muutos tapahtui erityisesti saksalaisella kielialueella historian käsitteessä: *die Geschichte* ('historia') tarkoitti alunperin vain kertomusta, mutta vuosien 1760 ja 1780 välillä 'historia' siirtyi tarkoittamaan myös, ja pian ensisijaisesti, sitä tapahtumista, johon kertomus kohdistui (ks. Koselleck 1967, 1975). Vastaavasti 'politiikka' muuntui 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa suurin piirtein samanaikaisesti Englannissa, Ranskassa ja Saksassa opinalan nimityksestä sen kohteena

olevan ilmiön nimeksi, aluksi erityisen elämänpiirin merkityksessä (ks. Vollrath 1989, Palonen 1985, 1990).

Uudella ajalla politiikan opinala jakaantui itse asiassa kahtia, 'tieteeksi' (*scientia*) ja 'taidoksi' (*ars*). Poliitiikan taito-opilla oli tietty subjektiivinen väritys, jonka mukaisesti erityisesti adjektiivi 'poliittinen' jo uuden ajan alkupuolella siirtyi toisinaan tarkoittamaan 'yksityisen sfäärin' alaan kuuluvia ominaisuuksia. Se yhdistyi henkilöiden taito-ominaisuuksiin, eli viisauteen, hyveellisyyteen, taitavuuteen. Ranskassa viittaukset taitoon esiintyivät positiivisesti värittyneenä (*fin, adroit, prudent*), Saksassa taito oli ennemminkin viekkautta tai oveluutta (*klug, listig, schlau*) (ks. esim. Sternberger 1978). Suomen kielen 1800-luvun sanakirjatkin tuntevat vielä 'poliittisen' synonyyminä sanoille "viisas, ovela, viekas, sukkela, kavala".

Taitoon liittyvää subjektiivista merkitystä politiikalle on pitkään paheksuttu akateemisessa kirjallisuudessa. Kuitenkin sen huomioon ottamisella oli keskeinen merkitys politiikan oppi-merkityksen murenemisessä. Tässä suhteessa englannin kielen moninaistunut sanasto oli keskeinen: *policy* tarkoitti alkuaan tietynlaista taito-oppia, mutta jo 1700-luvun lopulla voidaan erottaa käyttöyhteyksiä, joissa sanaa käytettiin jonkun valtion tai henkilön 'politiikkaa' tai 'linjaa' koskevassa, siis toimintaan viittaavassa merkityksessä.

Vielä selvemmin siirtyminen opista toimijaan ilmenee henkilönimityksissä. 1500-luvun lopun Ranskassa *les politiques* viittasi ryhmään teoreetikkoja, ja kun James Harrington (1656) käyttää Machiavellista nimitystä ainoa poliitikko/*the only politician*, käsite tarkoittaa ainoaa politiikan teoreetikkoa. Sen sijaan vajaan sata vuotta myöhemmin David Humen vuonna 1740 käyttämä käsite poliitikko/*politician* selvästikin tarkoittaa toimijaa, poliitikkoa. Näin käsite merkitys on jo näin varhain siirtynyt opista toimintaan, vaikka tämä siirtymä on vasta jälkikäteen ymmärretty.

1800-luvun kuluessa puhe politiikasta opinalana, sekä tiedon- että taidonalana katoaa vähitellen. Poliitiikan opinalan tilalle tulee politiikan ilmiö (ks. Vollrath 1989). Poliitiikan opinalakonseption loppua havainnollistaa ranskalaisen juristin Émile Giraudin vuonna 1966 julkaistu käsitys, jonka mukaan politiikan (*la politique*) ja politiikan tutkimuksen (*la science politique*) sekoittaminen toisiinsa olisi samaa kuin rikollisen ja kriminologin samastaminen.

Käsittehistoriallisesti merkittävää on, että politiikan ilmiölle annetaan kaksi erilaista tulkintaa, joista muotoutuvat nykyiset käsitykset politiikasta sfäärinä ja toimintana. Käsitys politiikasta sfäärinä on varhaisempi, erityisesti siinä mielessä että poliitikko toimintana tapahtui aluksi

vain politiikan sfäärin sisällä. Poliitiikan taitoulottuvuuden mukaisesti toimintakonseptio itsenäistyy 1800-luvun kuluessa sidonnaisuudesta tiettyyn kohdealueeseen.

Tarkastelen seuraavassa erikseen näistä kahta politiikan käsitettä jäsentämällä erilaisia näkökulmia niihin. Nämä näkökulmat voidaan ymmärtää klassisen retoriikan mukaisesti *topoksina*, näköalapaikkoina, joista käsin politiikan ilmiötä tarkastellaan. *Topos* viittaa tässä nimenomaan erilaisiin näkökulmiin, joista käsin politiikkaa voi eritellä, ja kunkin niistä sisällä voi olla koko joukko erilaisia ja usein vastakkaisiakin tulkintoja samasta *topoksesta*.

Politiikka sfäärinä

Tekemäni erottelu politiikan sfääri- ja toimintakäsitteiden välillä on puhtaasti analyttinen, erityisesti siinä mielessä että sama henkilö voi sanoa jotakin molemmista käsitteistä. Erottelun avaimena on se, käsitteellistääkö helposti käsistä karkaavaa politiikan ilmiötä tila- vai aikametaforin.

Poliitiikan sfäärikäsitteen juoni on siis pyrkimyksessä lähestyä politiikkaa tilallistamalla käsite. Taustaksi voidaan ottaa klassinen *fortunan* käsite, puhtaasti satunnainen kontingenssi, jonka hallitsemiseksi tarvitaan sääntelyä ja vakautta (vrt. Pocock 1975). Tämä liittyy tietoteoriaan, jonka mukaan vain siitä mikä on vakaata ja säännöllistä voidaan puhua, kun taas satunnaisuus on jäännös, jonka olemassaolo on hyväksyttävä, mutta jota on rajattava ja kontrolloitava. *Fortunan* klassinen vastakäsite on *virtù*, jolla toiminta pyritään saamaan hallittavammaksi ja kontrolloidummaksi.

Yllämainittu hallittavuus voidaan ajatella saavutettavaksi kutsumalla politiikaksi tiettyä metaforista kontrolloitua tilaa. Sopimusteoreetikot, kuten Thomas Hobbes ja Jean-Jacques Rousseau, asettavat vastakkain luonnontilan ja sopimustilan, 'yhteiskunnan' tai 'sivilisaation', johon politiikka kuuluu. Erityisesti 1800-luvulla politiikkaa usein kuvattiinkin käyttämällä suhteellisen yksinkertaisia tilametaforia, sellaisia kuin sfääri, sektori, ala, alue tai kenttä. 1900-luvun kuluessa abstraktimmat tilakäsitteet, kuten teatterimetaforat arena, näyttämö tai asetelma, ovat saaneet lisää jalansijaa (ranskalaisesta keskustelusta ks. Palonen 1990, 99–102).

Tilojen erottelun tarve viittaa 1700- ja 1800-lukujen ajattelussa keskeiseen oletukseen 'työnjaosta' asioiden välillä, olipa sen perusteena sitten vaihtosuhteet tai erilaiset tehtävät. Klassinen ymmärrys sosio-

poliittisen maailman ykseydestä, latinaksi *societas civilis sive politica*, hylättiin eriyttämällä sosiaalinen ja taloudellinen sfääri poliittisesta. Hieman myöhemmin tätä seurasi trendi erottaa politiikasta myös mm. uskonnon, moraalin, lain ja hallinnon piirit. Näin jäljelle jäänyt politiikan alue oli eräänlainen jäännös, joka jäi jäljelle silloin kun säännöllisemmät ja vakaammat alueet kuten oikeus, talous tai hallinto oli erotettu siitä.

Juridisilla kiistoilla tietyn ilmiön poliittisuuden erottamisesta muista sfääreistä on ollut välitöntä merkitystä ihmisten elämälle. Erityisesti kansainvälisessä oikeudessa on pitkään pyritty vetämään tarkka raja poliittisen ja oikeudellisen sfäärin kysymysten välillä. Haagin rauhankonferensseissa vuosina 1899 ja 1907 jopa äänestettiin siitä, mitkä kansainväliset kysymykset eivät ole 'poliittisia'. Saksalais-amerikkalainen juristi ja kansainvälisen politiikan tutkija Hans Morgenthau parodioi varhaistuotannossaan (1929, 1933) tällaisia pyrkimyksiä ja esittää, kuinka toisiinsa kietoutuneita poliittiset ja juridiset kysymykset itse asiassa ovat kansainvälisissä suhteissa.

Joissakin tapauksissa 'poliittinen' leima henkilön statuksessa toimi perusteena henkilön *syrynnälle*, kuten esimerkiksi naisten ja alaikäisten puoluejäsenyyden kieltämisessä Saksassa ja Ranskassa (ks. Korn 1922, Huard 1996). Toisissa tilanteissa taas 'poliittisen' rikoksen, vangin, pakolaisen tai turvapaikan status antoi henkilöille tiettyjä *etuoikeuksia*. Näissä yhteyksissä on ollut tyypillistä, että asiaa käsittelevät viranomaiset pyrkivät tulkitsemaan poliittisen sfääriä ahtaasti, kun taas asianomaiset henkilöt itse ymmärtävät sen laajasti. Esimerkiksi vuonna 1990 kiisteltiin 'poliittisen turvapaikan' myöntämisestä neuvostoliittolaiselle lentokonekaappajalle. Kiistassa keskeisiä kysymyksiä oli sekä se, että hän oli kotimassaan joutunut 'poliittisen vainon' kohteeksi sekä kysymys siitä, oliko kaappaus kansainvälisen oikeuden mukaan 'ei-poliittinen rikos'. Jälkimmäinen kanta voitti Suomen hallituksessa (ks. Riila 1993).

Erityisesti englannin kielessä 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuolella termejä julkinen (*public*) ja poliittinen (*political*) käytettiin miltei synonyymeinä toinen toisilleen, ja politiikka samastettiin vastaavasti julkiseen sektoriin. Hallitusvallan alan laajentuessa se mikä on 'julkista' ei kuitenkaan ole enää ilmeistä, ja tämän mukaisesti politiikan rajanveto muuttui ongelmaksi. Noista ajoista lähtien politiikan sfäärikonseptin sisällä käydään kiistaa ennen muuta politiikan laajan ja ahtaan tulkinnan välillä (esim. Balandier 1962). Kiistaa käydään siitä, onko laajempi vai suppeampi käsitys politiikasta osuvampi tai tarkoituksenmukaisempi

sekä siitä, mikä on 'varsinaista' politiikkaa ja mikä on politiikkaa vain sanan venytetyssä merkityksessä.

Suomessa tällaista politiikkaa julkisuuteen samastavaa näkemystä on puolustanut ennen muuta Jan-Magnus Jansson vuosikausia yliopistollisena oppikirjana toimineessa teoksessaan *Politiikens teori* (1969, suom. *Politiikan teoria* 1970). Janssonin mukaan politiikka laajemmassa mielessä tarkoittaa "organisoitujen ihmisryhmien hallitsemista", mutta ahtaammassa ja hänelle 'varsinaisessa' merkityksessä tämä koskee vain julkisella sektorilla tapahtuvaa hallitsemista (Jansson 1970, 38-42). Janssonin esimerkin mukaan esimerkiksi se, että lääkäri hoitaa potilasta on poliittista toimintaa silloin kun se tapahtuu valtion sairaalassa (mt., 60-61).

1900-luvun kuluessa ajatus siitä, että politiikalla julkisena toimintana on tietty yleisesti tunnettu ja hyväksytty ydinalueensa on asteittain murentunut. Tätä trendiä vastaan kuitenkin monet politiikan teoreetikot ovat kapinoineet. Sekä saksalais-amerikkalainen Hannah Arendt (1960) että brittiläinen Michael Oakeshott (1975) puolustavat yksityisen sfäärin provinsiaalisuutta vastaan erityisesti julkisuuden avoimuutta poliittiselle kilpailulle. Heillä 'julkisuus' viittaa kuitenkin samalla myös tiettyyn toiminnan tyyppiin.

Saksalaisessa kirjallisuudessa politiikka samastettiin erityisesti 1800-luvulla *valtion* käsitteeseen. Saksalainen valtioteoria korosti sitä, että vain valtio voi legitiimisti harjoittaa politiikkaa. Valtio tarkoittaa tässä suhteessa erityistä juridista henkilöä, jonka nimissä hallitus ja viranomaiset toimivat. Äärimuodoissaan (esim. Treitschke 1897) valtiosta tehtiin myös eräänlainen reaalinen olio, jonka nimissä oli helppo oikeuttaa erityinen valtion moraalinen, jonka nimissä yksilöiden uhraaminen valtioedulle käsitettiin luvalliseksi.

1900-luvun kuluessa niin julkinen sfääri kun valtiokin on pyritty korvaamaan abstrakteimmilla politiikan tilakäsitteillä. Saksalaisen juristin Carl Schmittin mukaan valtion tilalle tarvitaan siitä riippumaton poliittisuuden kriteeri. *Der Begriff des Politischen*-teoksessa (1932, 26) Schmitt tarjoaa poliittisuuden käsitteen kriteeriksi 'erottelun *ystävän ja vihollisen välillä*'. Toisin kuin esimerkiksi moraalinen tai taloudellinen sfääri, poliittinen ei tässä mielessä tarkoita erityistä elämänpiiriä, vaan se määrittyy abstraktimmin, intensiivisyyden asteen perusteella. Vihollinen tarkoittaa Schmittille vain julkista vihollista (latinaksi *hostis*), ja sota on vain vihollisuussuhteen rajatapaus. Tällöin yksityinen sotilas ei tee ratkaisuja vihollisesta, vaan vihollinen on hänelle annettu sen perusteella mihin 'poliittiseen ykseyteen' hän kuuluu (mt. 70).

Sodanjälkeisessä akateemisessa politologiassa eniten käytetty politiikan tilametafora on, kuten mainittu, poliittinen systeemi tai järjestelmä, jonka David Easton teoksellaan *The Political System* (1953) teki tunnetuksi. Nousiaisen *Suomen poliittinen järjestelmä* sekä Janssonin *Politiikan teoria* ovat väljästi tämän systeemiajattelun inspiroimia. Järjestelmän sisällä tapahtuva politiikka 'panoksineen' (*input*) ja 'tuotoksineen' (*output*) nähdään tällöin 'varsinaiseksi' politiikaksi. Sen reunoilla on kuitenkin nähty tapahtuneen "politiikan rajojen laajentamista", kuten Charles S. Maier (1987) asian esittää.

Sen mukaisesti on myös sfäärikonseptioissa tullut vaikeammaksi yksiselitteisesti sanoa kuuluko joku ilmiö politiikkaan vai ei. Esimerkiksi urheilua on 'poliittisen järjestelmän' osa silloin kun ministeriö jakaa rahaa urheilujärjestöille, mutta esimerkiksi yksityisen urheilijan tai katsojan rasistista mielipiteistä on vasta viime aikoina alettu rangaista. Schmittin mainitsemien sotilaiden tapaan myöskään urheilijoille ei anneta valtaa äänestää siitä, tuleeko olympialaisia boikotoida silloin kun ne järjestetään maassa, josta puuttuvat alkeelliset poliittiset vapaudet ja oikeudet, ei myöskään valtaa osallistua silloin kun kotimaa boikotoi kisoja.

Politiikalle on myös tarjottu uusia tila metaforia. Esimerkiksi politiikan sosiologit Anthony Giddens (1994) elämän politiikan (*life politics*) ja Ulrich Beck (1993) alapoliitiikan (*Subpolitik*) käsitteillään ovat uudistaneet sfääriajattelua. He ovat täydentäneet politiikan systeemiä sen eräänlaisella vastapoolilla, politiikalla joka erityisesti erilaisten aktivistiliikkeiden yhteydessä näyttäytyy vahvemmin poliittiselta kuin systeemiin kuuluva politiikka. He eivät kuitenkaan kiistä systeemiin viittaavaa 'varsinaista politiikkaa', vaan Beck puhuu kaksoisteatterista, jossa politikoida voi samanaikaisesti sekä systeemin että alapoliitiikan kentällä.

Belgialais-brittiläinen politologi Chantal Mouffe tekee teoksessaan *On the Political* (2005) Schmittin tavoin eron poliittisuuden ja politiikan välillä seuraavanlaisin termin. "... 'Poliittisuudella' tarkoitan sitä vastakohtaisuuden (*antagonism*) ulottuvuutta, jota on perustava inhimillisille yhteiskunnille, kun taas politiikalla (*politics*) tarkoitan sitä käytäntöjen ja instituutioiden joukkoa, jolla luodaan järjestystä, toisin sanoen organisoidaan sitä ihmisten välistä konfliktisuutta, jota poliittisuus tuottaa". Filosofin Martin Heideggerin termejä käyttäen hän pitää politiikkaa (pelkkänä) 'onttisena', poliittisuutta 'ontologisena' käsitteenä (mt. 8–9). Poliitiikan suhde ontologiaan ja järjestykseen näyttäytyy tässä selvästi tilallisen ulottuvuuden etusijana ajalliseen verrattuna. Mouffe tekee siis, toisin kuin Schmitt, *eron vihollisen ja vastustajan välillä*. Vastustajat

eivät suuntaudu toistensa tuhoamiseen tai ulossulkemiseen pelikentältä, vaan hyväksyvät toinen toisensa ja pelaavat samalla kentällä, ennen muuta parlamentissa.

Poliittisuus ja tilametaforat ovat keskeisiä myös angloamerikkalaisessa Nietzschen sävyttämässä politiikan teoretisoinnissa. Poliittisuutta ei aina kuitenkaan samastetaan stabiilisuuteen, vaan politiikka tilana voi liittyä myös eron tai kuilun metaforiin. William Connollyn kirja *Identity/Difference* (1991) ja Bonnie Honigin *The Displacement of Politics* (1993) havainnollistavat jo otsikoillaan tätä ideaa, viittaavat rajankäyntiin tai tilalliseen liikkeeseen. Myös Frank Ankersmitin (1997) idea esteettisestä kuilusta edustajien ja edustettavien välillä siten, että vasta edustussuhde luo politiikan, voidaan lukea tämältyyppisiin negatiivisiin tilametaforiin.

Voidaan puhua siis trendistä ylittää yksinkertainen rajanveto politiikan ja muiden sfäärien välillä, jolla oli mahdollista julistaa 'ovatko' jotkut ilmiöt 'politiikkaa' tai 'poliittisia' vai eivät. Esimerkiksi Janssonin *Politiikan teorian* 1990 painoksen mukaan (s.85) ihonväri on poliittinen kysymys, hiusten väri ei, mikä suorastaan provosoi vastaväitteitä.

Nykyiset tilametaforat politiikalle ovat abstraktimpia ja tulkinnanvaraisempia, eivätkä anna yksiselitteisiä vastauksia. Niissä puhutaan edelleen politiikan ja muiden ilmiöiden rajankäynnistä, mutta on siirrytty rajojen sijainnin sijasta kysymään sitä, millaiset ilmiöt voivat muodostaa rajoja politiikalle. Reaalista tilasta on siirrytty yksiselitteisesti metaforiseen politiikan tilapuheeseen.

Politiikan toimintakäsite

Ylläesitetetyt vastakohtaisuudet politiikan sfääri- ja toimintakäsitteiden välillä viittaa ensisijaisesti tilallisen ja ajallisen ajattelutyylin väliseen ristiriitaan. Tähän vastakohtaan sisältyy kuitenkin myös erilainen abstraktion aste politiikan tematisoinnissa. Tilametaforat viittaavat, kuten olen edellä esittänyt, eräänlaisiin *kvasiluonnollisiin jakoihin eri elämäntilanteiden välillä*. Sen sijaan aikametaforat viittaavat *toimintaan, mikä ei ole 'paljaalla silmällä' havaittavissa, mutta joka on erikseen tulkittava politiikaksi*. Kuten saksalainen historioitsija Reinhart Koselleck (1972, 15) kirjoittaa, aika ei ole havainnollista, vaan siitä on puhuttava vertauskuvallisesti. Toiminnan ajallisesta luonteesta on mahdollista puhua vain käyttämällä alun perin tilaan viittaavia käsitteitä ajallisessa merkityksessä. Tätä Koselleck nimittää käsitteiden temporalisoitumiseksi:

politiikkaa ei tällöin ymmärretä vain ajassa tapahtuvana vaan myös ajalla pelaavana toimintana.

Kun tilakäsite korostaa poliittisuuden 'syvyyttä' tai 'juurtuneisuutta' liikkeessä olevan politiikan ylittävänä tekijänä, toimintakäsite lähtee politiikan ymmärtämisestä juuri tuota liikettä ilmaisevasta kontingenttiudesta. Pyritään sanomaan jotakin toiminnasta 'luokkaana' tai 'käsistä karkaamaan' pyrkivänä käsitteenä ilman että politiikan toiminnallista luonnetta kiellettäisiin tai vesitettäisiin. Siihen miten politiikan pelivara käsitteellistään, on 1800-luvulta lähtien esitetty lukuisia erilaisia näkökulmia. Ne ilmaisevat niitä *topoksia*, näkökulmia, joista voi etsiä sellaisia kriteereitä, joita politiikassa toimintana pidetään ratkaisevina (seuraava esitys nojautuu teokseen Palonen 2006a).

Aikakäsitteenä politiikkaa on tulkittu vasta 1800-luvulta lähtien. Ensimmäisiä kirjoittajia, jotka suhteellisesti systemaattisesti puhuvat politiikasta toimintana ovat sotateoreetikko Carl von Clausewitz (1832) sekä 'matkakirjailija' Alexis de Tocqueville teoksessaan Amerikan demokratiasta (1835, 1840). Vasta poliittisten käytäntöjen tietynasteinen demokratisoituminen ja parlamentarisoituminen 1800-luvun viimeisellä kolmanneksella loi edellytyksenä politiikan laajamittaiseen tematisoimiseen monien ammatti- ja amatööripoliitikkojen toimintana. Tässä suhteessa ranskalainen, brittiläinen ja saksalainen keskustelu liikkuvat samassa rytmissä, vaikka niiden painopisteet politiikan tematisoinnissa olivat vahvasti erilaisia.

Kaksi politiikan *toposta* liittyy toiminnan arviointiin. Kutsun näitä arvostelukyvyyn ja *policyn topoksiksi*. Niistä molemmista voi löytää yhteyksiä klassisiin keskusteluihin, mutta ne ovat saaneet uuden merkityksen toimintakäsitteen yhteydessä.

Arvostelukyvyllä politiikan kriteerin on historiallinen yhteys em. viisauteen, oveluuteen tai juonikkuuteen politiikan tunnusmerkkinä. Ennen muuta äänioikeus- ja parlamentarismikiistojen yhteydessä 1800-luvulla käytiin kiistaa 'poliittisten kykyjen' olemassaolosta tai puuttumisesta sekä siitä miten näitä kykyjä tulisi arvioida. Esimerkiksi Saksan valtakunnankansleri Otto von Bismarck katsoi, että poliitikolta vaaditaan erityisiä luontaisia taipumuksia samaan tapaan kuin esimerkiksi taiteilijalta: tällainen näkemys oli alusta alkaen kiistanalainen. Myöhemmin arvostelukykyä on ilmaistu sellaisilla tunnusmerkeillä kuin 'poliittinen tahdikkuus' (Plessner 1924, 107) tai poliitikon käsityöläistaito (*craftsmanship*) (Oliver 1934, 1). Max Weberin (1919, 73-74) silmämääräisyyden kriteeri viittaa arvostelukykyyn taitona toimia myös tilanteissa, joissa vaihtoehtojen arvoa ei voi tarkkaan laskea mutta silti on toimittava. Hannah Arendt (1978) puolestaan lainaa Immanuel Kantilta käsitteen

'laajennettu ajatustapa' sellaisia tilanteita varten, joiden käsittelyssä tilanne on niin uusi, että ennakkotapauksiin vetoaminen vie harhaan.

Varhaiset politiikan taito- tai taide-puheet välittyvät nykyajan keskusteluihin politiikan *policy*-konseptioissa. *Niissä politiikka viittaa tiettyyn ohjelmaan, suunnitelmaan tai linjaan.* Toisin sanoen *policy*lle tunnusomaista on se, että erilliset toimenpiteet koordinoidaan keskenään tietyksi tulevaisuuteen orientoituvaksi linjaksi, jota ilmoitetaan noudatettava. Esimerkiksi hallitusohjelmat voidaan tulkita tällaisiksi *policy*iksi, ja nykyisin niihin on yhdistetty myös erityisiä *policy*jä, joita kutsutaan 'politiikkaohjelmiksi'. Näin *policy*-konseptiot suuntautuvat olemassa olevan tilanteen muuttamiseen normatiivisten periaatteiden mukaisesti, mutta tämän tarkoituksenmukaisuuteen ja saavutettavuuteen suhteuttaen. Vastakohtana pelkälle 'realipolitiikalle' (Rochau 1853), jossa vaatimuksista tingitään niin pitkälle, että ne ovat varmasti saavutettavissa, normatiivisten ja teleologisten periaatteiden tasapaino sisältyy esimerkiksi historioitsija Friedrich Meinecken (1924) valtioetu (saks. *Staatsräson*) –konseptioon. J.K. Paasikivi siteeraa Meineckea käsityksessään että jokaisella valtiolla on tietynä ajankohtana löydettäväksi noudatettavaksi tietty paras mahdollinen linja eli *policy* (1958, 93-96). Ranskalainen Bertrand de Jouvenel (1955) puolestaan erotti toisistaan politiikan (*la politique*) kiistanalaisen toiminnan kohteena, jonka sisältä valitaan harjoitettava politiikka (*une politique*). *Policy*-konseptioissakaan ei valitun linjan tiukka noudattaminen ole aina viisasta, sillä on varauduttava siihen, että *policy*ä tarvittaessa muutetaan tai vaihtoehdoilla on vastakkaisia ansioita ja puutteita, joita ei voi panna yksiselitteiseen järjestykseen.

Politiikkaa peräkkäisten tilanteiden muodostamana 'prosessina' tarkasteltaessa voidaan kysyä missä sen olennainen piirre on. Tähän liittyvät deliberoinnin, sitoutumisen ja kiistämisen *topokset*, jotka sisältävät eräänlaisen toisilleen vaihtoehtoisen näkemyksen siitä mikä on politiikan ratkaiseva tunnusmerkki.

Kun politiikasta puhutaan toimintana tai 'performanssina', keskeinen *topos* on deliberointi. Tässä näkyy hyvinkin, kuinka politiikassa *asiakysymysten puntarointi (deliberointi) yhdistyy ihmisten suostutteluun tietyn käsityksen puolelle.* Deliberoinnin *topos* on historiallisesti kiinteässä yhteydessä sekä parlamentaarisen puhuntaan että vaalikampanjaan, siten että parlamentin menettelyssä asiakysymykset ovat ensisijaisia, mutta vaaleissa niistä kiistellään henkilövaihtoehtojen välityksellä. Brittijournalisti Walter Bagehotin (1872, 135) politiikan identifiointi väittelyyn ("politics or discussion") on klassinen esimerkki siitä, miten poliittisen väittelyn katsotaan muuttavan ihmisten mielipiteitä. Saman-

laisia näkemyksiä löytää myös esimerkiksi Ranskan ”kaunopuheisuuden tasavallaksi” (Roussellier 1997) kutsutun kolmannen tasavallan ideologeilta ja poliitikoilta. Max Weber (1917, 187) korostaa parlamentaarikon kykyä punnita sanojen painoarvoa sekä pitää (1918, 232) retorisia taitoja ensisijaisina kamppailevalle poliitikolle, joka tavoittelee liittolaisia ja vapaaehtoisia seuraajia. Hannah Arendt puolestaan (1968, 177) vertaa politiikkaa esittäviin taiteisiin, joissa esityksen virtuoosisuudella on ratkaiseva merkitys. Toisin sanoen deliberoinnin idea on se, että politiikassa on aina vaihtoehtoisia toimintamahdollisuuksia, joita ei voida panna yksiselitteiseen paremmuusjärjestykseen ja joiden merkitystä ei voida arvioida etukäteen, vaan arviot muuttuvat kiistelyn myötä ja tätä kautta myös toimijat muuttavat voivat muuttaa kantaansa. Näin esimerkiksi parlamentaarille deliberoinnille on tunnusomaista tietty spontaanisuus ja improvisaatiokyky.

Toisena klassisena tulkintana poliittisen prosessin avainkohdasta voi pitää *politiikan samastusta sitoutumiseen*. Vahva traditio tässä *topoksessassa* on politiikan samastaminen tahtoon. Esimerkiksi William Kay Wallace (1924, 15) katsoo, että ”politiikka on keino toteuttaa yksilöllisen tai yleisen tahdon pyrkimyksiä ja suunnitelmia”. Hans Morgenthau erottaa Friedrich Nietzschen ’vallan tahdon’ (saks. *Wille zur Macht*) inspiroimana kolme politiikan tyyliä: ”*halu valtaan ilmenee haluna säilyttää oman tahtonsa asema suhteessa toisiin, vahvistaa sitä tai demonstroida sitä*” (1946, 192). Erityisesti Weimarin Saksasta lähtien tahtopuhetta sitoutumisen muotona on kritikoitu ratkaisun käsitteen näkökulmasta. Carl Schmittin edellä mainittua erottelua ystävän ja vihollisen välillä (1932, 26) voi toimintaperspektiivistä pitää ratkaisuna, joka suuntautuu monien päällekkäisten ja diffuusien jakojen korvaamiseen yksiselitteisellä kahtiajaolla. Helmuth Plessner (1931, 195) kuitenkin muuntaa Schmittin erottelun merkityksen ulottamalla politiikan yksilöiden elämään, joka nähdään itsensä sitomiseksi ’puolesta ja vastaan’ -valintojen tilanteessa. Tämä ’eksistentiaalinen’ käsitys ratkaisusta sävyttää myös Jean-Paul Sartren käsitystä (1964) politiikasta ’persoonan dimensiona’, jonka mukaisesti hän esittää (1965), että vaaleissa äänestäjä valitsee ehdokkaan lisäksi myös ’itsensä’, ts. tietyn vision omasta poliittisesta identiteetistään. Kun aikaisemmin tämä identiteetti oli vakio, nykyisin on tavallista käyttää vaaleja tilanteita oman poliittisen identiteetinsä uudelleen tulkintaan (ks. Beck 1993).

Kiistäminen on sitoutumisen käänneiskäsite. Se suuntaa lukittujen sitoutumisen politisoivaan avaamiseen ja radikalisoii politiikan konfliktija kamppailuluonteen vapauttavina elementteinä ykseyden ja järjestyksen tyranniasta. Juuri kiistämisen mielessä Max Weber muistuttaa eri yh-

teyksissä (1918, 1919) kamppailun (*Kampf*) kriteerin kiertämättömästä ja samalla arvokkaasta merkityksestä politiikalle. Brittijournalisti Philip Cambray pitää opposition käsittämistä väärässä olevaksi turmiollisena halulle voittaa kamppailu (1932, 12). Toisen maailmansodan jälkeen opposition ja vastustuksen hyväksyminen on tullut asianmukaiseksi akateemisessa politiologiassa (esim. Miller 1962). Sartre (1960) puolestaan näkee niukkuuden (*rareté*) historian käyttövoimana, ja vaatii, 1960-luvun vaihtoehtoajattelijain ja feministien tapaan, eri ilmiöiden politisoimista. Ranskalainen filosofi Jacques Rancière (1995, 37-38, 55) korostaa ehkä muita vahvemmin kiistämisen ulottuvuutta nähdessään politiikassa identiteettejä purkavaa toimintaa, joka asettaa tasa-arvoisen pelivaran luonnollisen järjestyksen vastakohtaksi. Feministinen teesi ensimmäisen persoonan politiikasta on malliesimerkki elämäntavallisten valintojen poliittisuudesta. Kasvissyönnö, aseistakieltäytyminen tai lentomatkojen boikotti ovat myös yksinkertaisia ja monille mahdollisia kiistämisen politiikan pelivälineitä.

Näiden kolmen politiikan taitekohtia käsittelevien *toposten* ohella toimintakonseptiota politiikasta voidaan käsitteellistää painottamalla kontingenssin eli pelivaran ratkaisevaa luonnetta. Tässä suhteessa voidaan erottaa mahdollisuuden, tilanteen ja pelin kiinteästi toisiinsa liittyvät *topokset*.

Mahdollisuuden topoksen lähtökohta on tavallaan 'reaalipolitiikka' ja siihen liittyvä Bismarckin ja hänen kannattajiensa käsitys politiikasta 'mahdollisen taitona' (*Kunst des Möglichen*), jossa vaatimukset sopeutetaan siihen mikä tiedetään varmasti mahdolliseksi. Tämän ajattelun kritiikki 1900-luvun alun Saksassa korostaa että on mahdotonta tietää etukäteen mikä kaikki on mahdollista. Esimerkiksi Weber (1917a, 514) hylkää reaalipolitiikan 'kungfutzelaisen byrokraattimoraalin' ja vaatii tavoittelemaan mahdotonta jotta paras mahdollinen voidaan saavuttaa. Weberin (1906) näkemys 'objektiivisten mahdollisuuksien' reaalisuudesta, silloinkin kun ne eivät koskaan toteudu, sävyttää hänen politiikkakäsitystään. Poliitikolle erilaiset toiminnan vaihtoehdot (*Chancen*) ovat reaalisia, mutta se mikä toteutuu poliittisen kamppailun tuloksena, poikkeaa säännöllisesti asetetuista päämääristä (Weber 1919, 80-81). Weberin tulkinta politiikasta valtaosuuksien ja niiden jakautumisen muutoksen tavoitteluna (Weber 1919, 36) sisältää ajatuksen, että myös valta (*Macht*) on tietyn tyyppinen *Chance* (Weber 1922, 28), ja vain vallan avaaman pelivaran välityksellä voi tavoitella muita päämääriä. Mahdollisuus näyttäytyy tavallaan käännteisenä linjakkaan 'policyn' vaatimiselle. Esimerkiksi historioitsija F.C. Oliver (1934) puolustaa avoimesti 'opportunistia' ja purjehdusmetaforia (lat. *portus* = satama).

Michael Oakeshottin (1951, 60) kuuluisa metafora politiikasta ”purjehdintimisenä rannattomalla ja pohjattomalla merellä” havainnollistaa samoin hyvin mahdollisuuksilla pelaamista.

Hyvän esimerkin ’reaalipoliittisen’ ahtaan mahdollisuuskäsitteen kritiikistä on esittänyt Paavo Haavikko kuunnelmassaan *Harald Pitkäkäinen*. Kun kuningas Harald ilmoittaa hirttävänsä mahtimiehet Jarlin ja Erikin, nämä vetoavat ’reaalipoliittiseen’ tulkintaan politiikan ja mahdollisuuden yhteydestä. Jarl julistaa ”Tämä ei ole mahdollista, tämä ei ole politiikkaa”. Harald vastaa: ”Mahdollista ei ole yksin se mikä on mahdollista. Mahdollista on se minkä minä voin tehdä mahdolliseksi. Se mikä itsessään on mahdollista, se hoitaa kyllä itse itsensä. Ja tämä mies hokee että ei ole ja ei ole, ei muka mahdollista. Etteikö ole mahdollista hirttää kahta mahtavaa miestä puun latvaan. Ei sitä tiedä ennen kuin on yritetty. Se on vähän niin kuin haaste. Ja mies ottaa aina haasteen vastaan vai mitä? Minä ainakin. Jospa se hyvinkin olisi mahdollista. Ehkei se ole taidetta, mutta mahdollista se on.” (Haavikko 1974, 502).

Politiikan ajallisuus näkyy ehkä selvimmin *tilannekonseptioissa*. Niiden idea on siinä ajan niukkuuden kokemuksessa, joka nousi esiin jo 1800-luvun parlamentaarisisessa politiikassa kun ryhdyttiin rajoittamaan puheajoja. Walter Benjamin (1928, 77) formuloi ajan kaksinaisen poliittisen merkityksen, samalla rajoituksena ja tilaisuutena, puhuessaan siitä kuinka ’todellinen poliitikko’ on se, joka elää kalenterinsa mukaan. Benjamin (1940) kuului myös niihin, jotka katsovat että politiikalle on tunnusomaista kyky erottaa ainutkertaiset *kairos*-tilaisuudet muista, ja hän puhuu myös poliittisen säätilan tajusta metaforana tilanteiden analyysille. Tätä vastoin esimerkiksi journalisti Henry Fairlie (1968, 68) korostaa toistuvien tilanteiden merkitystä puoluejohtajalle, joka tarvitsee rohkeutta sekä odottaa tilaisuuksia että tarttua niihin. Tilannekonseptioon politiikasta viittaavat myös Hannah Arendtin (1960) yleinen teesi uuden alkamisesta politiikan kriteerinä. Tunnusomaista näille tilannekonseptiolle on myös orientoituminen nykyisyyteen tulevaisuuden sijasta: poliittisen toimijan vaihtoehdot ovat ratkaisevasti kiinni siitä, miten hän lukee kutakin tilannetta, mitä piirteitä siinä hän painottaa, millainen horisontti toiminnalle siitä käsin nousee esiin. Esimerkiksi Benjaminin (1940) käyttämä käsite nythetki, *Jetztzeit*, painottaa myös menneiden mahdollisuuksien aktualisointia uusissa tilanteissa.

Suomalaisessa päivänpolitiikassa tilanteiden analyysin ja sitä vastaavan tilaisuuksien tajuamisen merkitystä politiikan tunnusmerkkinä ei kovin hyvin tunnusteta. Vetoaminen, tulevaisuuteen, ’tuleviin sukupolviin’ ja pitkän aikavälin suunnitelmien tekeminen yli vaalikauden rajojen voidaankin tilanteen *topoksen* näkökulmasta tulkita sekä

äänestäjien vaaleissa ilmaisen päätösvallan kiistämiseksi että kunkin tilanteen erityisten mahdollisuuksien analyysin, arvioinnin ja hyväksikäytön tekemättä jättämiseksi.

Pelivertaukset politiikalle ovat olleet suosittuja etenkin brittiläisessä keskustelussa 1800-luvun lopulta lähtien. Alkuaan pidettiin suoranaishenkinä pyhänhäväistyksenä rinnastaa politiikka golfiin tai krikettiin. Nykyään taas peliä paheksuamalla helposti leimataan politiikka ja poliitikot yleensä. Suomessa erityisesti Suomen maaseudun puolueen johtaja Veikko Vennamo vastusti ”pelin politiikkaa” ’asialinjan’ nimissä. Esimerkiksi puolueen kunnallispoliittisessa ohjelmassa vuodelta 1979 kirjoitetaan Vennamon tyylillä: ”Puoluepoliittinen peli ja yksityinen etuilu kuntalaisten vahingoksi on estettävä”. (<http://www.fsd.uta.fi/poh-tiva/ohjelma?tunniste=smpkunnallis1979>)

Pelin metaforaa voi kuitenkin käyttää myös politiikan erityisen kontingenssin ymmärtämisen analyttisenä välineenä. Jo 1800-luvun lopulla Ranskan kansalliskokouksen sihteeri Eugène Pierre (1896, 60) korostaa sitä, kuinka poliitikko ei pelaa politiikassa voiton saavuttamiseksi vaan pelin itsensä vuoksi (*le jeu pour le jeu*). Cambrylle (1932) peli on politiikan strategisen ymmärtämisen väline, joka sopii erityisesti Westminsterin tyylin parlamentarismiin ja kahden puolueen malliin. Muutamat kirjoittajat (esim. Morin 1958) puolustavat valmiutta pelata ääritilanteissa ja vertaavat politiikkaa uhkapeliin. Toisille taas peli on pikemminkin ’vakavan työn’ vastakohta, mutta siten että politiikassa pelin elementti on alituisesti läsnä. Esimerkiksi Michael Oakeshottin (1996: 111) mukaan pelin elementti ei ole missään muussa toiminnassa niin vahvasti läsnä kuin politiikassa. Helmuth Plessner (1924, 101, 104) käsittää julkisuuden pelin kentäksi, ja tämän mukaisesti hän pitää politiikkaa diplomatian kaltaisena pelinä. Jean-Paul Sartre (1960, 882–885) puolestaan antaa pelimetäforalle subversiivisen sävytyksen asettaessaan politiikan keskiöön ulospelaamisen (*déjouer*), joka sisältää sekä *policyn* tyhjäksi tekemisen että vastustajan pudottamiseksi pelistä.

Politiikan toimintakonseption sisällä voidaan siis erottaa sekä käsitteellisiä innovaatioita että painopisteen siirtymiä. Poliitiikan toimintakäsitteen perspektiivisyys näkyy siinä, että käsitteelliset erimielisyydet koskevat pikemminkin sitä, mistä politiikan avainkäsitettä etsitään kuin saman *topoksen* vastakkaisia tulkintoja. Kun 1800-luvulla politiikka rajoittui hallitukseen ja parlamenttiin, 1900-luvulla mitä tahansa toiminnan aspektia on opittu lukemaan poliittisesti. Jo ekspressionisti Kurt Hiller (1913) katsoi, että ’kirjallisuuspolitiikka’ tulee asettaa ’parlamenttipolitiikan’ yläpuolelle. Max Weberin (1919, 41) mukaan jokainen meistä on ’tilapäispoliitikko’ silloin kun tekee jonkin poliittisen teon,

esimerkiksi äänestää. Samaan tapaan myös Dolf Sternberger (1947, 74) ja Bertrand de Jouvenel (1955, 7) korostavat sitä kuinka jokainen kansalainen on nykyisin toiminut poliittisesti eri tilanteissa. Poliitiikan käsitteellistämiseksi toimintana tämä merkitsee uusia haasteita tilanteiden poliittiselle luennalle. 1900-luvun kuluessa erilaiset politisoivat lukutavat ovat aktualisoineet uusia peliaikaviljoja politiikoinnille ja samalla haastaneet lukemaan vanhoja uusilla tavoilla. Tällöin myös vanhat ideat, kuten retorinen käsitys parlamentaarisesta politiikasta aktualisoituvat uudelleen.

Nykykeskustelun horisontit

Politiikka käsitteenä ymmärretään tänä päivänä entistä selvemmin kiistanalaiseksi. Siitä huolimatta mitään varsinaista debattia politiikan käsitteiden välillä ei käydy, ei tilallisia ja ajallisia metaforia käyttävien välillä kuin niiden sisälläkään. Eri politiikkakäsityksillä on pikemminkin erilainen kohdealueensa ja painopisteensä nykykielessä. Vanhemmilla politiikan sfäärikonseptioilla on edelleen merkitystä arkipäiväisessä puheessa. Esimerkiksi iltapäivälehtien otsikoissa toistuvat uutiset joiden mukaan ”poliitikko” otti vastaan lahjuksia, puukotti miestänsä tai teki jotakin muuta sopimatonta, vaikka kysymys olisi pelkästä valtuuston jäsenestä tai henkilöstä, joka oli yhden kauden kansanedustaja 20 vuotta aikaisemmin.

Sfäärikäsitettä käytetään edelleen hallinnollisena kriteerinä, jolla politiikan alaa rajoitetaan, erityisesti juridisissa keskusteluissa ’poliittisesta’ turvapaikasta tai pakolaisuudesta tai ’poliittisista’ rikoksista ja vangeista (ks. Riila 1993). *Poliittisten ja ei-poliittisten ilmiöiden erottaminen toisistaan on muuttunut merkityksettömäksi silloin kun tunnustetaan, että minkä tahansa ilmiön poliittinen aspekti tunnustetaan aikaisempaa paremmin.* Esimerkiksi ilmastonmuutokset ovat ilmausta sään poliittisuudesta (ks. esim. Greven 2001); Pariisin toukokuun 1968 ylioppilasliikkeen johtohahmo ja nykyinen europarlamentaarikko Daniel Cohn-Bendit kirjoitti jo 1970-luvun lopulla, että vuoden 1968 kumous oli ”viimeinen vallankumous joka ei tiennyt mitään otsonikadosta”.

Historiallisesti siirtyminen ’mitä on politiikka’ -tyyppisistä kysymyksistä sen kysymiseen, milloin kukin henkilö toimii poliittisesti viittaa politiikan käsittehistorian erityispiirteeseen. Itse poliitikot ja heistä kirjoittavat toimittajat ovat tutkijoita herkemmin noteeranneet käsitteiden arkikäytön muutoksia, joiden merkitystä käsitteellisinä innovaatioina tutkijainkin kannattaa tarkemmin pohtia.

Quentin Skinner (1978, xi) on mullistanut poliittisen ajattelun tutkimuksen periaatteellaan, että 'poliittinen elämä' asettaa kysymykset politiikan tutkijoille. Poliitikkojen elämäntilanne asettaakin heidän toiminnalleen erityisiä vaatimuksia: heidän on analysoitava tilanteita joissa he itse toimivat, tunnistettava ja tunnustettava tilanteiden paradoksit, arvioitava sitä kuinka kiireellisesti heidän tulee toimia sekä opittava pelaamaan rajallisella ajalla (poliitikoista teoreetikkoina ks. Palonen 2005, 359-363). Tässä olen tyytynyt pääosin analysoimaan muiden luonnehdintoja poliitikoista, mutta esimerkiksi parlamenttipuheiden huolellinen käsittehistoriallinen ja retorinen luenta voi tuoda näkyviin innovaatioita politiikan käsitteestä, joita kukaan ei ole noteerannut, mutta jotka ansaitisivat tarkempaa analyysiä.

Huomion suuntaaminen ilmiöiden 'poliittisuuteen', esimerkiksi poststrukturalististen filosofien tapaan, on jäänyt varsin etäälle poliittisten toimijain omista kysymyksenasetteluista (ks. Palonen 2007b). Kuitenkin myös politiikan aktiivisuuskonseptioiden kannattaa kiinnittää huomiota myös politiikan epäsuoriin muotoihin. Esimerkiksi Frank Ankersmitin (2002, 116–118) käsitys esteettisestä kuulusta edustajien ja edustettavien välillä edellytyksenä parlamentaaristen poliitikkojen luovuudelle on tältä kannalta kiinnostava. Poliitiikan visuaaliset ja elektroniset käytännöt ovat erityisen vahvasti omiaan tuottamaan poliittisesti merkittävää 'etätoimintaa' jolla voi olla vähemmän ilmeisiä merkityksiä (ks. esim. Virilio 1995, joka tosin sisältää nostalgista polemiikkaa politiikan radikaalia ajallisuutta vastaan).

1970-luvulta lähtien on puhuttu paljon 'uudesta politiikasta', joka voi koskea sekä politiikan muotoja että politiikan ymmärtämistä. Käsittehistorialliselta kannalta tämän puhutavan käsitteelliset innovaatiot ovat jääneet niukoiksi: väitetyt uutuudet viittaavat pikemminkin jo aikaisemmin tematisoitujen *toposten* aktualisointeihin tai uudelleen muotoiluihin. Jopa feministisillä iskulauseilla 'henkilökohtainen on poliittista' ja 'politiikka ensimmäisessä persoonassa' on eräänlaisia edeltäjiä esimerkiksi politiikkaa puoltavien saksalaisten ekspressionistien teksteissä ennen ensimmäistä maailmasotaa (Rubiner 1912, Hiller 1913).

Toiminnan kontingenssin tunnustaminen, ts. se että aina on mahdollista toimia toisinkin, on nyttemmin keskeistä politiikan käsitteelle. Tämä ei ole vähentänyt kiistoja siitä, miten kontingenssi ymmärretään tai mikä merkitys sillä on politiikalle. Normatiivisille teoreetikoille, kuten John Rawlsille (1993), kontingenssi näyttäytyy lähinnä pelkkänä jäänöksenä, jota normatiivinen kontrolli ei voi eliminoida. Niklas Luhmannille (2000, 120) kontingenssi taas merkitsee politiikan systeemin rajallisuuden tunnustamista suhteessa ympäristöön (*Umwelt*). William

Connollyn (1991, 24-27) 'globalisoitunut kontingenssi' merkitsee muistutusta kaikkien asioiden hallintaa koskevien suunnitelmien ymmärtämistä epäonnistumaan tuomituiksi. Bonnie Honigin (1993) arendtilaisessa käsityksessä kontingenssi merkitsee toiminnan performanssin improvisoivaa luonnetta, ja Michael Th. Grevenin (1999) weberiläisessä visiossa kontingenssi näyttäytyy ilmiöiden politisoitumisena siinä mielessä, että kaikkialla tarvitaan ratkaisuja ilman riittäviä perusteluita.

Politiikan käsitteellistämiset 1800- ja 1900-luvulla sisältävät myös monia aspekteja, joiden uutta aktualisointia nykyaikaan sopiviksi kannattaa harkita. Esimerkiksi Weberin ideaalityypit ammatti- ja tilapäispoliitikosta voi kontekstualisoida siten, että ne ulotetaan perinteisen poliittisen sfäärin ulkopuolelle. Vaaleissa äänestävää tilapäispoliitikkoo voi lukea vaalipäivän parlamentaarikkona, joka vaaleissa joka kerta uudelleen sekä valitsee strategisesti puoluetta ja parlamentaarikkoo että eksistentiaalisesti määrittää oman poliittisen identiteettinsä.

Vaalipäivän parlamentaarikon käännteistyyppinä voi pitää jokapäiväisen elämän ammattipoliitikkoo. Tällä ideaalityypillä tarkoitan henkilöä, joka tekee tietoisia ja jopa provokatiivisia valintoja eri elämäntilanteissa ja luo näin omalle elämälleen persoonallisen profiilinsa samaan tapaan kuin poliitikko. Tällainen ammattipoliitikko on kriittinen viranomaisia ja muita auktoriteetteja kohtaan, ei hyväksy eri elämäntilanteiden vaikiintuneita konventioita, silläkin uhalla että niiden kiistäminen ja tietoiset 'toisinvalinnat' tekevät elämästä hankalampaa kuin muilla. Mutta puhe politiikasta aktiviteettina vaatii huomion kiinnittämistä sekä ammattipoliitikkojen esimerkilliseen toimintaan että kenen tahansa meistä silloin kun toimimme omassa elämässämme tietoisesti poliittisesti.

Viitteet

- ¹ Tekijän tätä teosta varten työstämä versio artikkelista Palonen 2006b.

Lähteet

- Ankersmit, F.R. (1997) *Aesthetic Politics*. Stanford: Stanford University Press.
Ankersmit, F.R. (2002) *Political Representation*. Stanford: Stanford University Press.
Arendt, Hannah (1960 [1981]) *Vita activa*. München: Piper.
Arendt, Hannah (1968 [1977]) *Between Past and Future*. Harmondsworth: Penguin

- Arendt, Hannah (1978): *Lectures on Kant's Political Philosophy*, toim. Ronald Beiner. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Bagehot, Walter (1872 [1956]) *Physics and Politics*. Boston: Beacon Press.
- Balandier, Georges (1962) *L'anthropologie politique*. Paris: PUF 1984.
- Beck, Ulrich (1993) *Die Erfindung des Politischen*. Frankfurt/M: Suhrkamp.
- Benjamin, Walter (1928 [1988]) *Einbahnstraße*. Frankfurt/M: Suhrkamp.
- Benjamin, Walter (1940 [1980]) "Über den Begriff der Geschichte", 251–62 teoksessa *Illuminationen*. Frankfurt/M: Suhrkamp.
- Brückner, Jutta (1977) *Staatswissenschaft, Kameralismus und Naturrecht*. München: Beck.
- Cambray, Philip G. (1932) *The Game of Politics*. London: Murray.
- Clausewitz, Carl v. (1832 [1980]) *Vom Kriege*. Frankfurt/M. Ullstein.
- Connolly, William (1991) *Identity/Difference*. Ithaca: Cornell University Press.
- Crick, Bernard (1962 [1976]) *In Defence of Politics*. Harmondsworth: Penguin.
- Dunn, John (2000) *The Cunning of Unreason. Making Sense of Politics*. London: Harper Collins.
- Easton, David (1953) *The Political System*. New York: Knopf.
- Fairlie, Henry (1968) *The Life of Politics*. London: Methuen.
- Freund, Julien (1965 [1981]) *L'essence du politique*. Paris: Sirey.
- Giddens, Anthony (1994) "Living in a posttraditional society", 56–109 teoksessa Ulrich Beck, Anthony Giddens and Scott Lash *Reflexive Modernisation*. Cambridge: Polity.
- Giraud, Emile (1966) "Le droit international public et la politique", *Recueil des cours* 110: 419–809.
- Greven, Michael Th. (1999) *Die politische Gesellschaft*. Opladen: Leske+Budrich.
- Greven, Michael Th. (2001) "Dimensions of Politics. A critique of the common one-dimensional concept of politics", *Finnish Yearbook of Political Thought*, 5, 89–112.
- Guizot, François (1821 [1984]) *Des conspirations de la justice politique*. Paris: Fayard.
- Haavikko, Paavo (1974): "Harald Pitkäikäinen". Teoksessa *Näytelmät*. Helsinki: Otava 1978, 471–503.
- Harrington, James (1656 [1992]) *The Commonwealth of Oceana*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hiller, Kurt (1913 [1973]) *Die Weisheit der Langeweile*, Bd. 1–2. Nendeln: Kraus.
- Honig, Bonnie (1993) *Political Theory and the Displacement of Politics*. Ithaca: Cornell University Press.
- Huard, Raymond (1996) *La naissance du parti politique en France*. Paris: Presses de sciences po.

- Hume, David (1740) *A Treatise of Human Nature*. <http://socserv2.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3ll3/hume/treatise3.html> (luettu 15.3. 2006)
- Jansson, Jan-Magnus (1970): *Politiikan teoria*. Helsinki: Tammi.
- de Jouvenel, Bertrand (1955) *De la souveraineté*. Paris: Genin.
- Koselleck, Reinhart (1967) *Historia Magistra Vitae. Über die Auflösung des Topos im Horizont neuzeitlich bewegter Geschichte*. Teoksessa H. Braun & M. Riedel (toim.): *Natur und Geschichte. Karl Löwith zum 70. Geburtstag*. Stuttgart: Kohlhammer, 196-219.
- Koselleck, Reinhart (1972) "Über die Theoriebedürftigkeit der Geschichtswissenschaft", 10–28 teoksessa Werner Conze (toim.) *Theorie der Geschichtswissenschaft und Praxis des Geschichtsunterrichts*. Stuttgart: Klett.
- Koselleck, Reinhart et al. (1975) "Geschichte, Historie", 593–718 teoksessa *Geschichtliche Grundbegriffe*, Bd. 2. Stuttgart: Klett.
- Luhmann, Niklas (2000) *Die Politik der Gesellschaft*. Frankfurt/M: Suhrkamp.
- Maier, Charles S. (toim.) (1987) *The Changing Boundaries of the Political*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meinecke, Friedrich (1924 [1960]) *Die Idee der Staatsräson in der neueren Geschichte*. München: Oldenbourg.
- Miller, J.D.B. (1962) *The Nature of Politics*. London: Duckworth.
- Montesquieu, Charles Secondat (1748 (1989)) *De l'esprit des lois I–II*. Paris: Garnier- Flammarion.
- Morgenthau, Hans (1929) *Die internationale Rechtspflege*. Leipzig: Noske.
- Morgenthau, Hans (1933) *La notion du 'politique' et les différends internationaux*. Paris: Sirey.
- Morgenthau, Hans (1946) *Scientific Man vs. Power Politics*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Morin, Edgar (1958) "La dialectique et l'action", *Arguments* 7, 8–17.
- Mouffe, Chantal (1993) *The Return of the Political*. London: Verso.
- Mouffe, Chantal (2005) *On the Political*. London: Routledge.
- Nousiainen, Jaakko (1959 [1963]) *Suomen poliittinen järjestelmä*. Porvoo: WSOY.
- Oakeshott, Michael (1951 [1991]) "Political Education", 43–69 teoksessa *Rationalism in Politics*. Indianapolis: Liberty Press.
- Oakeshott, Michael (1975) *On Human Conduct*. Oxford: Clarendon Press.
- Oakeshott, Michael (1996) *The Politics of Faith and the Politics of Scepticism*, (toim.) Timothy Fuller. Indianapolis: Liberty Press
- Oliver, F.S. (1934) *Politics and Politicians*. London: Macmillan.
- Paasikivi, J.K. (1958) *Toimintani Moskovassa ja Suomessa 1939–1941*. Porvoo: WSOY
- Palonen, Kari (1985) *Politik als Handlungsbegriff. Horizontwandel des Politikbegriffs in Deutschland 1890-1933*. Helsinki: Societas Scientiarum Fennica.

- Palonen, Kari (1990) *Die Thematisierung der Politik als Phänomen. Eine Interpretation der Geschichte des Begriffs Politik im Frankreich des 20. Jahrhunderts*. Helsinki: Societas Scientiarum Fennica.
- Palonen, Kari (1995) "Ovelointia vai untamointia? Voidaanko "politiikka" suomentaa". *Politiikka* 27, 71–75.
- Palonen, Kari (1998) *Das 'Webersche Moment'. Zur Kontingenz des Politischen*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Palonen, Kari (2003) "Politiikka", 467–518, teoksessa Matti Hyvärinen ym. (toim), *Käsitteet liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Palonen, Kari (2005) "Political Theorizing as a Dimension of Political Life", *European Journal of Political Theory* 4: 351–66.
- Palonen, Kari (2006a) *The Struggle with Time. A conceptual history of 'politics' as an activity*. Münster: LIT.
- Palonen, Kari (2006b) "Two Concepts of Politics. Conceptual history and present controversies". *Distinktion* 12, 11–25.
- Palonen, Kari (2007a) "Politics or the Political? An historical perspective on a contemporary non-debate". *European Political Science* 6, 69-78.
- Palonen, Kari (2007b) *Re-thinking Politics. Essays from a quarter-century*. Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- Pierre, Eugène (1896) *Politique et le gouvernement*. Paris: Librairies and imprimeries réunies.
- Plessner, Hellmuth (1924 [1981]) 'Grenzen der Gemeinschaft', 11–133 teoksessa *Gesammelte Schriften* V. Frankfurt/M: Suhrkamp.
- Plessner, Hellmuth (1931 [1981]) "Macht und menschliche Natur", 135–234 teoksessa *Gesammelte Schriften* V. Frankfurt/M: Suhrkamp.
- Pocock, J.G.A. (1975) *The Machiavellian Moment*. Princeton: Princeton University Press.
- Rancière, Jacques (1995) *La Méésentente. Politique et Philosophie*. Paris: Galilée.
- Rawls, John (1993) *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press.
- Richter, Melvin (2000) "Conceptualizing the Contestable. "Begriffsgeschichte" and Political Concepts", 135-144 teoksessa Gunter Scholtz (toim.): *Die Interdisziplinarität der Begriffsgeschichte*. Hamburg: Meiner.
- Riila, Anu (1993) "Who is a Political Refugee? Non-admission as asylum-seeker as a political act", 91–102 teoksessa Kari Palonen and Tuija Parvikko (toim.) *Reading the Political*. Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- Rochau, L.A. v. (1853/1869 [1972]) *Grundsätze der Realpolitik* I–II. Frankfurt/M: Ullstein.
- Rosanvallon, Pierre (1992) *Le sacre du citoyen. L'histoire du suffrage universel en France*. Paris: Gallimard.
- Rousseau, Jean-Jacques (1762 [1966]) *Du contrat social*. Paris: Garnier-Flammarion.

- Rubiner, Ludwig (1912 [1988]) "Der Dichter greift in die Politik", 61–73 teoksessa Wolfgang Haug (toim.) *Künstler bauen Barrikaden*. Darmstadt: Luchterhand.
- Rubinstein, Nicolai (1987) "The History of the Word *politicus* in Early-modern Europe", 41–56 teoksessa Anthony Pagden (toim.) *The Languages of Political Theory in Early- Modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sartre, Jean-Paul (1960 [1985]) *Critique de la raison dialectique*. Paris: Gallimard.
- Sartre, Jean-Paul (1964 [1972]) "L'alibi", 127–45 teoksessa *Situations VIII*. Paris: Gallimard.
- Sartre, Jean-Paul (1965 [1991]) "Kennedy and West Virginia", 37–52 teoksessa Ronald Aronson and Adrian van den Hoven (toim.) *Sartre alive*. Detroit: Wayne State University Press.
- Schäffle, Albert (1897) "Über den wissenschaftlichen Begriff der Politik", *Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft* 53: 579–600.
- Schmitt, Carl (1932 [1979]) *Der Begriff des Politischen*. Berlin: Duncker & Humblot.
- Sellin, Volker (1978): "Politik", 727–814 teoksessa *Geschichtliche Grundbegriffe* 4. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Skinner, Quentin (1978) *The Foundations of Modern Political Thought I–II*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stenius, Henrik (2003), "Kansalainen", 309–362, teoksessa Matti Hyvärinen ym. (toim), *Käsitteet liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Sternberger, Dolf (1947) *Ratioaktiv. 13 politische Radio-Reden*. Heidelberg: Schneider.
- Sternberger, Dolf (1978) *Drei Wurzeln der Politik*. Frankfurt/M: Insel.
- Suomen Maaseudun puolueen kunnallispoliittinen erityisohjelma (1979) Siteerattu dokumentista: <http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=smpkunnallis1979> (luettu 29.10.2007)
- Tocqueville, Alexis de (1835/1840 [1986]) *De la démocratie en Amérique* 1–2. Paris: Gallimard.
- Treitschke, Heinrich (1897) *Politik. Vorlesungen gehalten an der Universität Berlin*, toim. Max Cornicelius. Leipzig: Hirschel.
- Tyyri, Jouko (1959) "Asenteet". Teoksessa Matti Kekkonen & Jouko Tyyri, *Asiat ja asenteet*. Jyväskylä: Gummerus.
- Virilio, Paul (1995) *La vitesse de la libération*. Paris: Galilée.
- Viroli, Maurizio (1992) *From Politics to Reason of State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vollrath, Ernst (1989) "Politik III", 1056–75 teoksessa *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, Bd. 6. Basel: Schwabe.
- Wallace, William Kay (1924) *The Passing of Politics*. London: Allen & Unwin.

- Weber, Max (1906 [1973]) "Kritische Studien auf dem Gebiet der kulturwissenschaftlichen Logik", 215–90 teoksessa *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*. Tübingen: Mohr.
- Weber, Max (1917a [1973]) "Der Sinn der 'Wertfreiheit' der soziologischen und ökonomischen Wissenschaften", 489–540 teoksessa *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*. Tübingen: Mohr.
- Weber, Max (1917b [1988]) "Wahlrecht und Demokratie in Deutschland", 155–89 teoksessa *Max-Weber-Studienausgabe I/15*. Tübingen: Mohr.
- Weber, Max (1918 [1988]) "Parlament und Regierung im neugeordneten Deutschland", 202–302 teoksessa *Max-Weber-Studienausgabe I/15*. Tübingen: Mohr.
- Weber, Max (1919 [1994]) "Politik als Beruf, 35–88 teoksessa *Max-Weber-Studienausgabe I/17* Tübingen: Mohr.
- Weber, Max (1922 [1980]) *Wirtschaft und Gesellschaft*, toim. Johannes Winckelmann. Tübingen Mohr.